
Formidling, forskning og frie kaker

INTERVJU

MARIT TVEITO

marit.tveito@me.com

Nasjonalt senter for aldring og helse

Immunologen Anne Spurkland var i toppform for formidling da pandemien kom til Norge. To år og to formidlingspriser senere er hun klar for å forklare verden hvordan immunsystemet henger sammen.

Foto: John Trygve Tollefsen

Noen skalerer ned hjemmet når barna flytter ut. Anne Spurkland og mannen solgte leiligheten i byen, kvittet seg med bil og kjøpte et gammelt sveitserhus i Asker med god plass til kjøkkenhage.

– Kaffe?

Hun kverner bønner og finner frem hjemmetørkede eplechips. Hjemmet er lunt med ubehandlet panel, god takhøyde, kunst og fulle bokhyller.

– Du vet, middelaldrende par trenger et nytt prosjekt, understreker hun.

– Dessuten var det hyggelig at huset ble i familien.

Spurkland vokste opp på Nordstrand med mor, far og en yngre søster. Moren var barnepsykiater og faren forsker ved Norsk Regnesentral.

– Vi gikk i husmødrenes barnehage på Nordstrand, litt uvanlig på 1960-tallet. Jeg pleier å si at jeg skylder barnehagen alt, og det er ikke bare tull. Det å få lov til å være i en god barnehage med pedagoger som vet hva de driver med, er veldig verdifullt.

Huset på Hvalstad i Asker flyttet de til da Spurkland var 12 år gammel. Snart fikk hun også ansvar for matbudsjettet hjemme.

– Foreldrene mine syntes nok at jeg var moden for alderen, og så hadde de begge travle liv og stort huslån. Da jeg var 13 år, fikk jeg ansvar for husholdningen og penger hver måned på en bankbok. Jeg gjorde alle innkjøp. Alle hverdager lagde jeg middag, og jeg bestemte også hvilke råvarer vi skulle ha i hus til helgen. Så var også avtalen at jeg kunne bestemme over overskuddet. Etter at jeg hadde hatt ansvaret for matbudsjettet i tre måneder, kunne vi kjøpe en gitar. Jeg lærte mye om planlegging, nøysomhet og økonomi av det. Og så måtte jeg lære meg å lage mat!

Gener og kaker

– Hvorfor ble du lege?

– Jeg ble vel påvirket av moren min, mens faren min mente at legeyrket var lite intellektuelt stimulerende. Det var nok med på å skyve meg i retning av medisinsk forskning.

Anne Spurkland

Født 22. august 1960

Cand.med., Universitetet i Oslo 1986

Ph.d. om immungenetikk, Universitetet i Oslo 1993

Spesialist i immunologi og transfusjonsmedisin 2001

Forfatter av *Frie kaker* (2011), *Immun* (2019) og *Frisk nok!* (2021)

Har bloggene «Frikaker» og «Immunglimt»

Forskningsrådets formidlingspris 2021

Universitetets formidlingspris 2021

Professor i anatomi ved Universitetet i Oslo 2001– d.d.

Et nokså tilfeldig møte med en bekjent av foreldrene førte til at hun begynte på et prosjekt om multippel sklerose og immunsystemet.

– Jeg fikk studentstipend, og etter turnus var immungenetikk mest i vinden da jeg skulle finne prosjekt som stipendiat. Etter doktorgraden hadde jeg studert HLA-gener veldig grundig, og som postdoktor skulle jeg jobbe med aktiverte T-celler og HIV-replikasjon. I prosessen fant jeg et gen som ingen hadde funnet før, og som jeg har jobbet med siden.

Spurkland er kjent for god utholdenhet på mange områder i livet, enten det er genetikk, som loppegeneral eller i skiløypa.

– Nå har jeg holdt på med genet i 25 år, og fortsatt er det mye jeg ikke har skjønt, ler hun.

– Var det et lurt valg å bruke så mye av yrkeslivet på ett enkelt gen?

Hun stiller seg selv et retorisk spørsmål før hun konkluderer med at noen jo uansett må gjøre det.

– Vi har 25 000 gener som vi prøver å forstå.

– Hva er ditt gen?

– Det koder for et adaptorprotein som bidrar til regulering av noen celler i immunsystemet.

«Var det et lurt valg å bruke så mye av yrkeslivet på ett enkelt gen?»

Et privat forskningsprosjekt har vært «Frie kaker», blogg og oppskriftsbok om allergivennlige kaker. Kakene kan være såpass eksperimentelle at en kollega hevdet at de burde vært REK-godkjent, og at kollegene burde samtykke til å delta som forsøkspersoner rundt lunsjbordet. Kakeprosjektet ble også så stort at det nesten kostet henne en stipendiat.

– Jeg hadde gitt et jobbtillbud til en indisk forskerspire. Da han googlet meg, fant han bare websider om kaker. Han vurderte derfor å takke nei. Det gjorde at jeg bestemte meg for å skrive om immunologi. Etter kakeboken hadde jeg knekt en del koder for formidling. Jeg syntes det var behov for at noen fortalte om immunforsvaret på en måte som folk forstår. Dermed startet jeg bloggen immunlimt.no, publiserte mange korte tekster, og de første to årene dekket jeg mye av immunforsvaret. Jeg fikk god skrivetrening, og forlaget foreslo at jeg søkte sakprosastipend.

Foto: John Trygve Tollefsen

Boken *Immun* var ferdig i 2017 og førte til en god del invitasjoner til kulturhus og biblioteker. Jeg hadde vært over 30 steder rundt om i landet og snakket om immunforsvaret da pandemien traff. Jeg var i toppform for fortelling og forklaring. Det er ikke helt tilfeldig at jeg var så mye fremme i media da covid-19 kom til Norge.

Omnipotens

– Du ble kjent for mange under pandemien?

– Absolutt.

– Og har vært tilgjengelig for media?

– Når journalister har ringt, har jeg stort sett alltid svart. Jeg er freidig nok som lege til å strekke kompetansen min i mange retninger. Jeg synes jeg kan ganske mye, og i hvert fall på det nivået som er nødvendig for formidling. Leger er jo omnipotente, spøker hun.

«Jeg er freidig nok som lege til å strekke kompetansen min i mange retninger»

– Du har også svart folk flest?

– Det har jeg gjort, kanskje fire av fem har fått svar. Jeg har også deltatt litt i kommentarfelt og forsøkt å være så rolig og saklig som jeg bare kan. Privat kan jeg være frisk i tonen, men ikke på slike flater.

– Hvorfor har du vært så opptatt av formidling?

– Jeg synes det er så viktig. Immunforsvaret er det mange som er opptatt av, og det reklameres overalt for såkalt naturmedisin og helsekost som skal styrke vårt naturlige forsvar. Som immunolog vet man at det er mye mer komplisert enn det fremstilles. Når immunologer skal forklare hvordan det henger sammen, kommer mange allikevel til kort. Jeg har sett det som en utfordring. Det må være mulig å snakke om immunforsvaret på en måte som gir mening uten at det blir banalt eller intellektuelt slapt.

Med tavle og kritt

Undervisning av medisinstudenter i anatomi er en annen arena hun trives på.

– Du bruker mye tavle?

– Jeg bruker ikke en eneste powerpoint-presentasjon. Mange av kollegene mine tenker nok at de skal formidle alt de kan om det temaet de er tildelt. Det fører gjerne til 45 slides, overfylt med informasjon, som de zapper igjennom på 45 minutter. I de tre kvarterene jeg underviser, drar jeg kunnskapen ut av mitt hode, over på tavlen og kanskje inn i deres hjerner. Så får de forhåpentligvis nok knagger og noe innsikt før de selv må gå tilbake og lese bøkene sine. Det er mye bedre å lese bøker enn å lese powerpoint-presentasjoner, et latterlig substitutt for en god lærebok.

«Det må være mulig å snakke om immunforsvaret på en måte som gir mening uten at det blir banalt eller intellektuelt slapt»

Hun virker oppriktig engasjert i læringsprosessen.

– Det er en ting til som er viktig, og det er at for å få ting inn i hjernen og for at det skal sitte der, så må man påvirke hjernen på ulike vis. Det å bruke armen til å notere noe du ser med øynene, gjør det lettere å huske etterpå. Hvis du sitter med en skjerm og knatter med bittesmå fingerbevegelser, blir det for lite stimulans, og innlæringen blir dårlig. Skjermen inneholder dessuten mye som distraherer deg.

Foto: John Trygve Tollefsen

– Det er ikke så mange som sier dette høyt?

– Det er begynt å komme studier, det er ikke bare synsing. Barn som bruker papir og blyant, husker bedre enn de som lærer på nettbrett. Jeg har inntrykk av at studentene bruker mer tid på lesesalene enn før, og jeg tror læringsutbyttet er for dårlig. Jeg tror risikoen ved utstrakt bruk av digitale læremidler er stor. Enkelte studenter kjøper ikke lærebøker i anatomi og tror de kan stå på eksamen bare ved å bruke digitale ressurser. Jeg er gammeldags nok til å si at det ikke går, man trenger å lese en sammenhengende tekst.

Is til Afrika

Spurkland er kjent for å ha mange ideer, og det merker både venner og kolleger. Ikke lenge etter at hun møtte mannen i sitt liv, sendte hun han det som har blitt omtalt som den ultimate kjærlighetsgaven. Han hadde reist ut med Fredskorpset til Afrika og forventet nok ikke is fra Norge med det første.

– Det er vel et eksempel på hva jeg kan finne på og kan gjennomføre. Jeg visste at han skulle ha besøk av noen venner og fikk lyst til å sende med en gave utenom det vanlige. PCR-metoden var nettopp etablert ved laboratoriet, og vi brukte et enzym som ble sendt fra USA. Enzymet kom pakket i en diger eske, godt isolert. Jeg så umiddelbart at her kan man få plass til en isboks. Jeg lagde to liter hjemmelaget is og dro til Fornebu hvor vår felles venninne skulle reise til Zambia. Da de kom frem, ble esken plassert i en fryser i hovedstaden. Deretter var det åtte timer på lastep Janet gjennom bushen før den kom frem og var klar til å spises.

Senere jobbet ektefellen i Etiopia for Kirkens Nødhjelp. Vi ønsket å etablere en familie, og hadde meldt oss som adoptivforeldre. Da vi oppdaget at det var blitt mulig å adoptere fra Etiopia, var det en brikke som falt på plass.

Spurkland har også vært leder for skolekorps og loppemarked, og hun utviklet en loppeteori som hun etter hvert presenterte på Lindmo i beste sendetid.

– Hvorfor ville jeg at barna skulle gå i korps? Jo, dette var jo to individer med gener jeg ikke visste noe om, og de kunne ha talenter jeg ikke var klar over. Jeg skulle ikke stå i veien for deres utfoldelse, for å si det sånn!

– Da endte du opp som loppesgeneral?

– Jeg hadde egentlig ikke lyst til å sende barna i korpset, for jeg visste at det innebar mye foreldrearbeid. Korpset var ikke stort, og det var nødvendig at folk bidro. Jeg meldte meg til styret og ble leder etter et par år. Så endret brått lotterireglene seg. Bunken gikk ut av korpsets økonomi da vi mistet 300 000 i årlige lotteriinntekter. Alle skjønte at vi måtte begynne med loppemarked.

«Alle skjønte at vi måtte begynne med loppemarked»

Hun tok forskningsmetodikken med seg i arbeidet.

– Jeg fikk råd av venner, kontaktet andre korps og fikk tak i en metode som jeg justerte og implementerte.

- Du er ikke så glad i å kaste?
- Jeg kaster aldri noe. Noen synes det er mye nips i huset her, jeg synes i grunnen ikke det er så mye, men det er noe på alle flater. Ting kan komme til nytte.
- Du er med andre ord ikke noen storleverandør til loppemarked?
- Jeg tenkte jeg skulle ha med noe sist jeg skulle hjelpe til, men fant bare tre bøker jeg kunne avse, ler hun.

Ny hobby

Spurkland har alltid vært miljøbevisst og meldte seg inn i Natur og ungdom da hun gikk på videregående skole. Nå er gjenbruk og selvberging viktig stikkord.

- Dyrkingen er en ny interesse. Gjennom sosiale medier kan du nå lære deg hvordan du effektivt kan dyrke mat selv, veldig praktisk!

Foto: John Trygve Tollefsen

I stedet for å bruke kunstgjødsel, fermenterer hun matavfallet og graver det ned i jorda.

Gullvann var et ukjent begrep for mange før Spurkland reklamerte for det i Nytt på nytt, der hun forklarte hvordan nitrogenet i urin fungerer godt til plantegjødsel, så lenge du tynner den ut med vann. Gjødsling har hun tatt alvorlig, og det har båret frukt, bokstavelig talt.

- I fjor fikk jeg ti maiskolber, noen sellerirøtter og grønne kålplanter. Vi har dessuten vært selvforsynte med poteter, forteller hun fornøyd.

- Hva skal du gjøre nå?

– Pandemien er et ferdig kapittel. Nå er det på tide å bruke krefter på studentene mine, samle trådene innen forskning og levere resultater. Med formidlingsprisene fulgte det penger som skal brukes til formidlingsformål. Jeg tror jeg vil bruke muligheten til å oversette noe av det jeg har skrevet til engelsk. Jeg har lyst til å nå ut internasjonalt.

– Er det noe annet du ser frem til?

– Hva jeg gjør når jeg blir pensjonist, burde du heller spørre meg om! Og svaret er at da skal jeg drive med frivillig arbeid. Akkurat hva vet jeg ikke ennå. Men jeg kan ikke sette meg ned, for jeg må alltid gjøre noe.

Publisert: 27. juni 2022. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.22.0381

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.